

הישיבה המאתיים שמונים ושתיים (רפב)

ביום י"ז באדר ב' התשס"ה (28 במארס 2005) בשעה 15:00, בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים ארי אבנר, משה אזר, שולמית אליצור, יהושע בלאו, יעקב בן-טולילה, משה בר-אשר (יו"ר), אבי הורביץ, אפרים חזן, יוסף יהלום, אהרן ממן, שלמה נאה, אמציה פורת, שמא יהודה פרידמן, מנחם קיסטר; החברים-היועצים יוחנן ברויאר, חיים א' כהן, יוסף עופר, משה עסיס, שמואל פסברג, אורה (רודריג) שורצולד; המנהל הכללי נתן אפרתי; עובדי המזכירות המדעית אורלי אלבק, רונית גדיש, ברק דן, מלכה זמלי; יועצות הלשון ברשות השידור רות אלמגור-רמון, טלי בן-יהודה, צופיה שקלים-ליבוביץ.

סדר היום: א. אישור זיכרונות האקדמיה לשנים התש"ס-התשס"ב
ב. התעתיק מלועזית לעברית - הדרתנועות, ההכפלה והדגש הקל באותיות גד"ת
ג. מילים בשימוש כללי

א. אישור זיכרונות האקדמיה לשנים התש"ס-התשס"ב

מ' בר-אשר: בפתח הישיבה אני מבקש לאשר את זיכרונות האקדמיה לשנים התש"ס-התשס"ב. טיוטת הדברים נשלחה לחברי האקדמיה כדי שיקראו את דבריהם ויתקנו את הדרוש תיקון. לא נותר עתה אלא לאשרם.

אושרו זיכרונות הדברים לשנים התש"ס-התשס"ב (ישיבות רמט-רסז).

ב. התעתיק מלועזית לעברית – הדו־תנועות, ההכפלה
והדגש הקל באותיות גד"ת

הצעת ועדת הדקדוק

הדו־תנועות

א. הדו־תנועות היורדות

הדו־תנועה	תעתיק מנוקד	בלא ניקוד	דוגמאות
*aw	אָאוּ	אאו	לאורה בראון נאוטילוס אאוגוסטו לורה / לאורה ברוין / בראון נאוטילוס / נאוטילוס אוגוסטו
*ew	אָאָוּ	אאו	זאוס אאורידיקה זויס אורידיקה
ow	אוּאוּ	אוּאוּ אוּוּ	סלואו סלוּוּ
ay	אָי [בסוף המילה: אֵי]	איי	ורסיי ציאנג מי נירובי וייס טייוואן / טיייוואן
ey	אָי [בסוף המילה: אֵי]	איי	פומפיי ביגיין קייפטאון ליידן
uy	אָי [בסוף המילה: אֵי]	אוי	אוי קלט אויגור
*oy	אָי [בסוף המילה: אֵי]	אוי	האנוי אויגן

הערה: הצעת המיעוט לכתוב w בווי"ו וגרש נדחתה במליאה רעז.
* מלבד הביצוע כדו־תנועה, בחלק מן המקרים עברו הדו־תנועות aw, ew, oy לעברית גם
בביצועים אחרים:

- aw: או (בלא ניקוד: או), למשל: אוגוסטוס;

- ew: פי (בלא ניקוד: מי), למשל: אירופה; סן [או סן] (בלא ניקוד: מו), למשל: סלוקוס;
- oy: ם (בלא ניקוד: מ), למשל אדיפוס, פניקיה.

ב. הדרתנועות העולות

- (1) אם העיצור הקודם לדרתנועה העולה נהגה בתנועה, תבוא א אחרי הווי"ו או היו"ד לפתיחת ההברה, למשל בואגוס איירס (Buenos Aires).
- (2) אם העיצור הקודם לדרתנועה העולה נהגה באפס תנועה, לא תיכתב א אחרי הווי"ו או היו"ד לפתיחת ההברה, למשל דִּיגוֹ (Diego).

ההכפלה והדגש הקל באותיות גד"ת

- א. בדרך כלל אין מסמנים הכפלה, אבל מותר לסמנה בדגש אם יראה בו המנקד צורך. אין מסמנים את ההכפלה באות כפולה.
- ב. הדגש באותיות ב"פ אינו מסמן מכפל, וההברה שלפניו תיחשב פתוחה. לדוגמה: נִפְּאֵל, יִפְּן, גִּבּוֹן.
- ג. ביו"ד עיצורית הבאה אחרי התנועה i יסומן דגש, למשל: אַנְגְּלִיָּה, אִיִּס, אֶפְּדִיָּה.
- ד. דגש קל לא יסומן באותיות גד"ת (וכמובן לא ב-ג' וב-ד'). לדוגמה: גִּרְנֵדָה, קִינֵג, גִּוֶּרְגִּי, דְּבִוֶּזְקִי, וִינְדִּוֶּזֶר, תְּאֶצְרִי.

[הערת העורך: הצעת ועדת הרקודק הובאה במלואה בישיבה רעד, בעמ' 128–138 לעיל.]

מ' בראשור: גם בישיבה זו נוסיף לעסוק בתעתיק מלועזית לעברית. בישיבה הקודמת עסקנו בניקוד התנועות a, e, ולהשלמת פרק התנועות עלינו לתת את הדעת לבעיית הדרתנועות, הכורכת מטבעה חלק מבעיות העיצורים והתנועות יחידיו. נפתח בה ואחריה נדון בסעיף ההכפלה והדגש הקל באותיות גד"ת. אבקש מהאד"ן להקדים לדיון בדרתנועות דברי הסבר.

ב' דן: אם נתמקד תחילה בדרתנועות היורדות, נראה שיעקר הקושי באלה המסתיימות בהגה w משום שאין כל דרך להבחין בין ההגה w להגה v. הפתרון שמצאה ועדת הדקדוק היה להרחיב את הדרתנועות האלה כדי שתי הברות, וכך שם כמו Laura ייכתב וינקד לְאוֹרָה, כלומר לְ-אוֹרָה, השם Εὐρυδίκη, כלומר אֶ-אוֹרִיָּקָה, כלומר אֶ-אוֹרִיָּרִי-דִיָּקָה, והריקוד Slow – סְלוֹאוּ, דהיינו סְלוֹ-אוּ. בכל המקרים האלה האל"ף מחויבת משום שהיא פותחת את ההברה השנייה.

כזכור דחתה המליאה בישיבה רעד את ההצעה להבחין בתעתיק בין שני ההגיים w ו-v על ידי ציון ה-w בווי"ו וגרש (ו). לוי הייתה המליאה מתירה את השימוש ב-ו, לא היה צורך בפתרון של שתי הברות, ואת השם Εὐρυδίκη אפשר היה לתעתק בפשטות אֶוֹרִיָּדִיקָה; את השם Laura, אפשר היה לתעתק גם בלי אל"ף לְאוֹרָה, אבל מי שרגיל באל"ף, יכול להוסיפה – לציון התנועה a – לְאוֹרָה.

אחד הנימוקים העיקריים לדחיית ה-ו הייתה שלא להוסיף סימנים חדשים. ברם בישיבה רעד אישרה המליאה סימן חדש וקבעה להגה ð – הגה שכלל אינו מצוי

בעברית הישראלית – את התעתיק ד'. לפיכך נראה לי כי יש מקום לבחון מחדש את ההצעה ו' ל-w, הצעה שתפתור לא רק את בעיית ההברות הנפתחות בהגה w, אלא גם את אלה הנחתמות בו.

י' בלאו: סימן נפרד ל-w במילים זרות משמעו הנצחת המבטא הישראלי האשכנזי הקיים, כלומר במילים עבריות וי"ו עיצורית תיהגה רק v.

א' חזן: אני מסכים עם האד' בלאו. וי"ו הייתה מלכתחילה w, וגם בימינו עוד יש רבים ההוגים אותה בתפילה ובקריאת התורה במבטאה המקורי. קביעת סימן שונה להגה w במילים זרות היא בעצם הודאה בהיעלמותו מן העברית.

מ' בר-אשר: הגיית וי"ו עיצורית כ-v איננה המצאה של העברית החדשה. כך היה גם בלשון חז"ל.

א' פורת: בתי ההוצאה לאור לא יקבלו את החידוש הזה של וי"ו וגרש. אפילו את כללי הכתיב של האקדמיה הם לא קיבלו במלואם. האם אתם מעלים על דעתכם לכתוב את השמות בראון ולאורה בסימן המיוחד הזה? מכל מקום אינני מעלה על דעתי לכתבם בלי האל"ף.

מ' עסיס: אני מציע לנקד את הווי"ו בשווא, וכך בשם לאורה תהיינה שתי הברות ולא שלוש.

י' ברויאר: הפרדה בין תעתיק v לתעתיק w תביא לכך שאותה המילה תיכתב בשני כתיבים – לפי הגייתה. כך למשל המילה הערבית ואדי. זאת ועוד, נדמה לי שבעברית הישראלית בהגייה לא מוקפדת הגיית a + u שווה להגיית aw מוטעמת, למשל הפועל פאו נהגה baw, ולכן הכתיב לאורה יכול לייצג את הגיית השם Laura.

ש' אליצור: אני מסכימה עם האד' ברויאר ותומכת בהצעת הוועדה. ההצעה לאורה משקפת מציאות: בעברית הישראלית העיצור אל"ף כמעט שאינו נשמע. וכל עוד זאת המציאות, הכתיב לאורה מייצג למעשה הגיית שתי הברות.

מ' אזר: אינני רואה צורך אמתי בחידוש הסימן ו' משום שאינני חושב שעלינו להוציא מתחת ידינו תעתיק שישקף במדויק את הגיית השם הזר.

ר' גדיש: אני מבקשת לייצג את הצעת המיעוט. הישראלי מבחין בין שני ההגיים v ו-w הבחן היטב, ומסיבה זו יכול ההגה v להיכתב בתנאים מסוימים בבי"ת, למשל מנטובה, אך לא כן ההגה w. w יתועתק רק בווי"ו, כגון הוליווד, וכך החליטה לאחרונה גם המליאה. מאחר ששני ההגאים מובחנים זה מזה, מדוע לא לתקדם האקדמיה צעד נוסף ותבחין ביניהם בגרש? הרי התעתיק לא נועד לשמות מוכרים שהכול יודעים להגותם,

כמו לאורה ובראון, אלא דווקא לשמות הלא מופרים. הגרש איננו בבחינת אות חדשה; הוא מציין וריאציה, ואינני רואה מדוע לא לתת את המידע הזה לקורא.

ב' דן: הצעת הרוב, הדוחה את השימוש ב-'w לציון w, רחוקה מלהיות נטולת קשיים. למשל כדי לתעתק לפיה את השם Augustus, וכדי להרחיב את הדו-תנועה כדי שתי הברות, על השם להיפתח בשתי אל"פין – אָאוגוסטוס. אין דרך להתחמק מזה.

י' בלאו: כבר במקרא נמנעים בדרך כלל מכתובת שתי וי"וין ושתי יו"דין רצופות. כך למשל המילה גוֹיִים נכתבת גוֹיִם. גם כאן אינני מציע לכתוב שתי אל"פין רצופות, אלא משהו מעין אָוגוסטוס.

א' ממן: דומה הדבר לפעלים כגון אמר, שבהם ויתרו על פ"א השורש ולא כתבו אמר כדי להימנע מרצף אל"פין.

ב' דן: באמצע המילה שורוק אינו יכול לעמוד לעצמו ולפתוח הברה. ויתור על אחת האל"פין יוצר מבנה הברות חדש בעברית: אָ-וּגוּסְטוּס. אם המליאה נרתעת מחידוש גרש לצורכי תעתיק – הגם שלא נרתעה כאמור מחידוש ד' – אינני מציע לחדש חידוש כזה לצורכי תעתיק.

י' בן-טולילה: בשמות מופרים כמו לאורה אין שום צורך בגרש, אבל אינני רואה מדוע לא להתיר את השימוש ב-'w בשמות לא מוכרים אם חשוב לכותב להעביר את המידע הזה לקורא.

מ' בר-אשר: אני מציע להצביע תחילה על שאלת הגרש, כלומר אם ההגה w יתועתק בווי"ו או בווי"ו וגרש. הצעת הרוב היא לא להוסיף את הגרש ולהרחיב את הדו-תנועות לשתי הברות.

הצבעה

בעד הצעת הרוב – רוב גדול

בעד הצעת המיעוט (וי"ו וגרש) – 1

נשארה בעינה ההחלטה מישיבה רעז שלא לתעתק את ההגה w בווי"ו וגרש; הדו-תנועות היורדות המסתיימות ב-w תורחבנה לשתי הברות, למשל לָאוּרָה (Laura), סְלוּאוּ (Slow).

י' בלאו: אף שהתקבלה הצעת הרוב של ועדת הדקדוק, אני מציע בה תיקון, ולפיו לא תיכתבנה שתי אל"פין רצופות במקרים כגון אָאוגוסטוס, אָאוּרִיִּיקָה.

מ' בר-אשר: אני מעדיף שהצעתך תידון תחילה בוועדת הדקדוק.

עד כה עסקנו בדרתנועות המסתיימות בהגה w. נראה כי בדרתנועות המסתיימות בעיצור y - בשמות כגון נִירוּבִי, נִירוּבִי וְהַאֲנִי - הדברים פשוטים בהרבה.

ב' דן: נכון. השאלה העיקרית בהקשר זה הייתה אם להבחין בכתיב הלא מנוקד בין הדרתנועה ay ל-ey. לפי הצעת ועדת הדקדוק, זו אף זו נכתבות ביו"ד כפולה, למשל היינה ושייקספיר, ורק ניקוד יסייע לקורא לדעת באיזו דרתנועה מדובר. האפשרות השנייה הייתה לתעתק את ay ב-אי. כתיבים כאלה מקובלים בסוף המילה, למשל פופאי, מאי, מומבאי. כמובן אפשר היה גם להציע שבאמצע המילה תיכתבנה שתי יו"דין - היינה, נירוּבִי, טִיוּוֹאֵן - ובסוף המילה -אי, אבל בסופו של דיון הוחלט להמליץ על ההצעה שלפניכם. בכך דומה מקרה הדרתנועות ay ו-ey למקרה הדרתנועות aw, ew. כאן וכאן רצוי להוסיף בשמות לא מוכרים ניקוד עזר כדי להבחין ביניהן.

מ' בראשר: אם אין התנגדות להצעת הוועדה, היא מתאשרת בזה.

בלי הצבעה התקבלה הצעת ועדת הדקדוק לתעתיק הדרתנועות היורדות המסתיימות ב-y.

מ' בראשר: נעבור לדון בסוגיה קשה בהרבה - תעתיק הדרתנועות העולות שלא בתחילת המילה, כמו Buenos (Aires) או Diego.

ב' דן: ועדת הדקדוק התקשתה מאוד בשאלה הזאת, ויעיד על כך הניסוח המוצע, שאינו קובע כללים נחרצים ולמעשה מציע שהכתיב ילך אחר ההגייה. השאלה היא אם בשם דוגמת La Guardia יישמר ההגה w אחרי ההגה g חסר התנועה - גוֹאַרְדִיָּה (ובלי ניקוד גוֹאַרְדִיָּה) - או שמא יתרחב לשתי הברות, בדומה למה שנעשה בדרתנועות היורדות: גוֹאַרְדִיָּה. לפי האפשרות הראשונה האל"ף איננה הכרחית - בציינה את התנועה a בלבד; לפי האפשרות השנייה האל"ף מחויבת - בציינה את תחילת ההברה השנייה. ההצעה שלפניכם אינה קובעת איזו מן האפשרויות טובה יותר. עם זאת בשם העיר Buenos Aires הכתיב הרגיל הוא בואנוס. כתיב זה אפשרי רק לפי האפשרות של פתיחת הדרתנועה לשתי הברות בּוֹאַנוּס, שהרי אם הווי"ו עיצורית, תנועתה e, ואין אל"ף מציינת e, כלומר הכתיב בואנוס אינו יכול לייצג את ההגייה בּוֹנוּס [Bwenos].

י' בן-טולילה: כפי שההצעה מנוסחת כעת, השם Buenos Aires נכתב באל"ף, כלומר בואנוס, ואילו השם Diego בלי אל"ף - דייגו. אינני רואה כל הבדל בין שני השמות. ה-d ב-Diego איננה באפס תנועה אלא מונעת בתנועה i. לפיכך צריך השם להיכתב באל"ף - דיאגו, וכך הוא אמנם נכתב בספרדית היהודית.

י' ברויאר: אינני חושב שהישראלי מבחין בין שתי ההגיות דִיגו - דִיאַגו. לכן אני מציע שתמיד תיכתב אל"ף, כלומר שלפחות בכתיב נעדיף את האפשרות של שתי הברות - כפי שעשינו במקרה של הדרתנועות היורדות.

א' ממן: גם המילה דיאטה נכתבת באל"ף.

מ' בראשור: אינני בטוח שהדברים לובנו עד תום בוועדת הדקדוק. אני מציע שהסעיף הזה יוחזר לדיון נוסף בוועדה כדי שהעובדות תתבררנה לאשורן.

שאלת הדורתנועות העולות הוחזרה לוועדת הדקדוק.

[הערת העורך: ההחלטה בסוגיה התקבלה במליאה בישיבה רצו מיום ז' בניסן תשס"ז (26 במארס 2007): בדרתנועות העולות יותרו שתי אפשרויות – פירוק הדרתנועה לשתי הברות באל"ף, כגון פּוּאָנוס, דְּיָאָגוּ; או בלעדיה, כגון פּוּנוס, דְּיָגוּ; בכתיב חסר ניקוד: בוונוס, דיגו. כן הוחלט כי שמות בעלי הדרתנועה ya ייכתבו יא, כגון שומיאץ (Šumiac), קוניאק].

מ' בראשור: נעבור לשאלת ההכפלה והדגש הקל בתעתיק.

ב' דן: שלושה כללים עוסקים בהכפלה. השאלה המרכזית היא כיצד להתייחס לעיצורים p, b אחרי תנועה בשמות כגון גבון, יפן ונפאל. במילים עבריות אנו רגילים לראות בהם עיצורים כפולים – הגם שבעברית החדשה ההכפלה היא בעיקרה בכוח; לא כן בשפות אחרות שבהן ההגאים האלה הם פונמות מלכתחילה. לפיכך הצעת ועדת הדקדוק היא לראות בהם עיצורים פשוטים שאינם סוגרים הברה, וניקוד התנועה שלפניהם בהתאם: גֶבּוֹן, יֶפֶן, נֶפְאָל. בשפות המביעות הכפלה, כמו איטלקית, יכול המעוניין בכך לציינה גם בתעתיק לעברית – בעזרת דגש חזק. או אז הדגש יצוין גם באותיות אחרות, ההברה תיחשב סגורה והתנועה תנוקד בהתאם.

בכלל השלישי מציעה ועדת הדקדוק לקרב את ניקוד השמות הזרים לכללי העברית ולציין דגש ביו"ד עיצורית אחרי התנועה i, כגון אנגליה, אבל הפך הדברים בדגש הקל. באותיות גד"ת הוועדה מציעה שלא לסמנו. כזכור נטתה ועדת הדקדוק לפשט את כללי הניקוד, והטלת דגש במקרים האלה נראית מיותרת ומלאכותית. במיוחד אמורים הדברים במקרים שההגייה המקורית איננה סותמת, כמו הגימל של ג'ורג' או התי"ו של תאצ'ר. עם זאת יש לציין שלפחות בכל האמור בפישוט כללי ניקוד התנועות, לא קיבלה המליאה את הצעת הוועדה, ובישיבה הקודמת התקבלה השיטה הקרובה ביותר לניקוד הטברני.

א' ממן: אם השם יפן ינוקד לפי כללי הניקוד הרגילים יפן, אנו מסתכנים בכך שיהיו קוראים שיראו בפ"א פ"א כפולה וינסו להגות Yappan; אם השם Yapan ינוקד יפן, אנו חורגים חריגה בוטה מכללי הניקוד הטברני. בין שתי האפשרויות האלה אני מעדיף את זו הראשונה. להערכתך רק מתי מעט יכפילו את הפ"א הלכה למעשה, ואם יעשו כן – ניחא.

א' פורת: אני מצדד בעמדת ועדת הדקדוק לראות במקרים האלה עיצורים שאינם סוגרים הברה ולנקד את התנועה שלפניהם בתנועה גדולה.

מ' אזר: הצעת ועדת הדקדוק לנקד את התנועה שלפני ב, פ בשמות דוגמת גבון ויפן בשונה מן הכללים הרגילים התבססה על ההנחה שהמליאה תקבל את המלצתה לפשט את כללי הניקוד. משלא התקבלה עמדת הוועדה והמליאה החליטה לאמץ את הניקוד המסורתי גם בתעתיק שמות זרים, מתבטלת מאליה הצעת הוועדה הזאת.

מ' בר־אשר: אני מציע להצביע על שתי האפשרויות: לקבל את הצעת הוועדה שלא לראות כאן מכפל או לקבל את דעת האד' ממן ואזר לנקד את השמות הזרים כאילו היו מילים עבריות, כלומר לנקד את התנועה שלפני b, p כאילו היו ה-b, p כפולות.

הצבעה

בעד ההצעה לנקד גבון, יפן, נפאל וכיו"ב - 5

בעד ההצעה לנקד גבון, יפן, נפאל וכיו"ב - 13

הוחלט שההגיים b, p הבאים אחרי תנועה ייחשבו כסוגרים את ההברה, וההברה תנוקד בהתאם, לדוגמה נפאל, יפן, גבון.

מ' בר־אשר: לשאר הכללים בפרק ההכפלה והדגש הקל לא שמעתי התנגדויות, ולכן הם מתאשרים בלי הצבעה.

בלי הצבעה התקבלה הצעת ועדת הדקדוק, למעט הכלל האמור על ניקוד התנועות a, e לפני ב או פ.

[הצעת הערוך: כללי התעתיק מלועזית לעברית נידונו עוד בישיבה רצד מיום י"ג בכסלו התשס"ז (4 בדצמבר 2006) ובישיבה רצו מיום ז' בניסן התשס"ז (26 במארס 2007). הם אושרו סופית בישיבה רצו מיום ד' בסיוון התשס"ז (21 במאי 2007).]

ג. מילים בשימוש כללי

הודעת הוועדה למילים בשימוש כללי

1. מרְעֵש - סנסציה
2. הַחֲפִצָּה (התייחסות אל האדם כאל חפץ)
3. מַצְלָח - מנגל, גריל
4. מַרְגָּע, מַרְגָּעִית, מַרְגָּעוֹן; עֵדוֹן - קפא

רקע

1. מרְעֵש - סנסציה
המילה מרְעֵש היא הצעת איתמר בר־אבי, ומובאת במילון יי כנעני. היא קשורה אל אחד משימושי של שם התואר מרְעֵיש, כגון ידיעה מרעֵישה.
הצעות אחרות: מְדָחֵם, מַרְגָּש.

2. הַחֶפֶץ (התנייחות אל אדם כאל חפץ) המילה הַחֶפֶץ כבר משמשת בעברית (בעיקר בכתובה בנושא 'מגדר'). הוועדה התלבטה באיזו מידה על האקדמיה להתערב ולקבוע מילה; בהצבעה היה רוב גדול שתמך בקביעת מילה. הושמעה הסתייגות מהחֶפֶץ משום שהיא יכולה להיתפס מלשון חֶפֶץ 'רֶצֶח'. הצעה אחרת שעלתה היא הַדְמָמָה (מן דומם).

3. מֶצֶלָה – מנגל, גריל
שאלת החלופה העברית לימנגלי עלתה בעבר ולא נמצא לה פתרון. היא עלתה שוב לדיון בגלל פניות והצעות של הציבור. הוועדה ביררה מה בין מנגל לגריל והעלתה שאין הבדל של ממש בין השניים אלא בתפוצת השימוש.

במונחי האקדמיה נקבע בעבר ל־grill אֶסְפֶּלָה [שבכה של מתכת לצליית בשר, דגים וכד']. גם התנור שיש בו התקן זה נקרא אֶסְפֶּלָה; צֶלָה בְּאֶסְפֶּלָה [הפועל] (ככללת הבית, תשל"ח). אֶסְפֶּלָה נקבעה לראשונה במונחי תבשילים משנת תרע"ב, ושוב במונחי המטבח משנת תרצ"ח; הפועל to grill שֶׁם הוא צֶלָה עַל אֵשׁ [בשר, ירקות]. מקורה של אסכלה ביוונית, והיא משמשת בלשון חז"ל, כגון "צֶלָה לנו את הפסח על האסכלה" (בבלי פסחים עד ע"א). הוועדה התלבטה בשאלה אם לדבוק באסכלה הוותיקה או להציע מונח אחר שאולי יהיה בכוחו לשרש את ה'גריל' ואת ה'ימנגל'. נגד אֶסְפֶּלָה נטען שהיא נתפסת כמילה גבוהה, ואף אי אפשר להתעלם מעשרות רבות של שנים שבהן לא הצליחה לחדור לשימוש, וכאשר היא משמשת – לרוב הכוונה לרשת ולא למתקן כולו.

את ההצעה מֶצֶלָה העלה הפונה מר אליהו מנור: שורש צל"י במשקל המכשירים, דוגמת מֶקְלָה לחם (toaster). רוב חברי הוועדה סברו שהמילה מֶצֶלָה פשוטה ושקופה ויכולה להשתלב בכל השימושים, כולל תנור שיש בו גריל שיכול להיקרא תנור-מֶצֶלָה. בוועדה עלתה הצעה לקבוע את הצורה מֶצֶלָה שיכולה לשמש לא רק למכשיר אלא לכלל הפעילות.

הצעה אחרת: אֶסְפֶּל (מפני קרבתה הצלילית לימנגל).

4. מְרַצֵּעַ, מְרַצֵּעוֹן; עֶדָן – סָפָא
סָפָא הוא שמה של עיר קטנה בבלייה שיש בה מעיינות מרפא, ושמה היה למונח. במונחי האקדמיה נקבע בעבר: נווה מרפא, נווה מי מרפא (תכנון מרחבי, תשמ"ח); מקום מרפא, עיר מרפא, מקום נופש, עיר נופש (גאוגרפיה, תשי"ט); עיר מרפא, עיר רחצה (רפואה, תרצ"ט).

ואולם כיום רווח השימוש בספא במשמעות שונה: בכל מלון או בית הארחה יש מדור המציע טיפולים ובהם עיסויים שונים וכד'. בוועדה היו חילוקי דעות אם לקבוע מונח רשמי לספא במשמעות המשמשת היום או להניח לעניין.

בנימוקים בעד חלופה רשמית לספא – צורה המילה בעייתית; בנימוקים נגד חלופה – מדובר בשם פרטי, ואין זה מקובל לקבוע מונח כללי תמורת שם פרטי.

בדיון האחרון בוועדה הועדף השורש רג"ע. אלה החצעות: מְרַצֵּעַ, מְרַצֵּעוֹן. הצעות אחרות: מן השורש עדין (על פי "מרחצאות לעדן בהן עצמן" בבלי שבת לג, ע"ב; "שמן מעדן הראש ואת הגוף", שיר השירים רבה א, ב); עֶדָן, עדנייה, מכון עדנים; נטען שהצורה עֶדָן טובה שכן גם היא מעין שם פרטי וכבר חל בה חילון, כגון "מי עדן", השם הפרטי עֶדָן ועוד.

מן השורש פני"ק: פְּנִיקָה, פִּינוֹקִייה. עוד הוצעו אֶסְפָּא, מְרַפָּה.

מ' בר-אשר: ארבע הצעות לפנינו – פרי עבודתה של הוועדה למילים בשימוש כללי. אחת ההצעות היא לחדש את המילה השקופה מֶצֶלָה למנגל או לגריל מאחר שהמילה

שנקבעה לכך לפני שנים רבות אֶסְפָּלָה, מילה שנסאלה בלשון חכמים מן היוונית, לא קנתה לה שבייתה.

ר' גדיש: מצאנו את המילה אסכלה בשימוש מצומצם ביותר – פה ושם בתפריט של מסעדות אפשר למצוא משהו מעין "עוף על אסכלה". אבל אלה מקרים נדירים, ועשרות שנים לאחר שנקבעה אסכלה אפשר לסכם ולומר שהיא לא התקבלה. לפיכך הוועדה למילים בשימוש כללי מציעה שמתקן הצלייה ייקרא מַצְלָה ושאסכלה תוסיף לציין רק את שבכת המתכת. אני רוצה להדגיש שחוץ מהמתקנים הנפרדים המוכרים מאוד מיום העצמאות ופועלים על פחמים, גז או חשמל, יש גריל במסעדות ובכל תנור ביתי, ופעולתם דומה. ההצעה היא כי מעתה ייקראו כולם מַצְלָה, והמעוניינים בכך יוכלו לדייק ולהבחין בין מצלה פחמים, מצלה חשמלי וכיו"ב.

מ' זמלי: אין חולק שההצעה מַצְלָה שקופה מבחינת שורשה ומשקלה, אבל אינני חושבת שראוי שחירוש יוריש מילה מהמקורות. אמת, בעברית המדוברת אסכלה לא נקלטה, אבל בעברית הכתובה מצאתי אותה לא רק בתפריטי מסעדות, אלא גם בספרות המתורגמת ובפרסומות. אסכלה משמשת גם במבחנים פסיכומטריים, וייתכן שסיכוייה להתקבל בציבור גדול משל החירוש המוצע.

מ' ברי-אשר: נדמה לי שבזמן האחרון אני שומע פחות ופחות מנגל יותר ויותר על האש.

מ' קיסטר: נראה לי שעל האש הוא תמיד בחוץ, אף פעם לא בתוך הבית. יש כאן סכך של שימושים – מנגל, גריל, על האש, ואינני בטוח שאני יודע בכל מקרה ומקרה לדייק ולומר מהו מה, אבל הצד השווה לכולם הוא הצלייה.

אני רוצה גם להעמיד על הבעייתיות במציאת חלופה עברית למושג ההולך ורווח – סַפָּא. מלכתחילה מדובר בשם פרטי, שם עיר קטנה בבלגיה הידועה במעיינות המרפא שבה. בעבר נתנו ועד הלשון והאקדמיה את דעתם למונח הזה, ולמרות היותו שם פרטי קבעו לו חלופות שונות, כגון עיר מרפא, עיר רחצה, נווה מרפא ונווה מי מרפא. ואולם משמעותו של המושג ספא התרחבה מאוד, והיום מרכזי ספא הם חלק מכל מלון. אפילו בשדות תעופה כבר ראיתי שמציעים טיפולי ספא. שם כגון נווה מרפא אינו מתאים למרכזים אלה, וכל עוד לא תקבע האקדמיה חלופה עברית חדשה, תישארנה הקביעות הקודמות בעינן. כמה שורשים באים כאן בחשבון. השניים שזכו לתמיכת הוועדה הם רג"ע ועד"ן; גם מן השורש פנ"ק הועלו כמה הצעות.

מ' אזר: אני מעדיף את אסכלה על פני מַצְלָה. אני רוצה להזכיר שאת צלי הקדרה, הקרוי בקיצור צלי, אין שמים על אסכלה והוא מתבשל בסיר. לפיכך הבחירה בשורש צל"י איננה חסרת בעיות.

אשר לספא, בהיותו שם פרטי ובהיותו נהוג בעולם כולו, אני מציע שלא לקבוע לו חלופה עברית.

מ' קיסטר: כבר נקבעו לו חלופות עבריות לא מתאימות, ואלא אם כן תקבע האקדמיה במפורש כי ספא בעברית הוא ספא, לפונים לאקדמיה נצטרך להמליץ על נווה מרפא או נווה מי מרפא.

א' חזן: בעברית יש בית מרגוע, וההצעות מרגע או מרגעת קרובות אליו מדי. גם לדעתי ספא צריך להישאר ספא.

א' אבנר: כשם שכל אדם יכול לפתוח חנות בשם לונדון או פריז, יכול כל בעל מלון שמעמיד שתי אמבטיות לקרוא להן ספא. אינני חושב שזה מחייב את התערבות האקדמיה.

אשר להצעה מרעש לסנסציה, היא כבר קיימת. את המילה הגה איתמר בן-אב"י לפני שלושה דורות, והיא מצאה דרכה לחלק מהמילונים אבל לא ללב הציבור. הרוצה להשתמש בה אינו צריך לאקדמיה, הוא יכול להוציאה מן המילונים, ואני בספק אם הגושפנקה של האקדמיה תועיל לה.

ח' כהן: אני מסכים עם האד' אבנר. המילה מרעש קיימת, וכל הרוצה ליטול אותה, ייטול אותה מן המילונים. אם היא לא התקבלה בציבור עד היום, אין תועלת בקבלתה באקדמיה.

מ' קיסטר: לא תמצאנה במרבית המילונים החדשים, והמבקש מילה עברית לסנסציה לא ידע על קיומה.

מ' בר-אשר: נתקלתי במרעש רק בתשבצים.

ח' כהן: בעניין מצלה אני חושב שהדוברים מבחינים בין מנגל לגריל. אדם הנכנס למסעדה או למרכול מבקש עוף בגריל, לא עוף במנגל, וכשהוא עושה "על האש" בחצרו, הוא עושה מנגל, לא גריל.

ר' גדיש: ההבחנה בין מנגל לגריל נכונה רק בכיוון אחד: בבתים ובמסעדות אין מנגל, אלא גריל, אבל מבדיקת עשרות רשימות מוצרים באינטרנט, מודעות בעיתונים ושלטים בחנויות עולה שלקראת יום העצמאות הציבור מוזמן לקנות לא רק מנגל פחמים אלא גם גריל פחמים. נראה שבגלל עממיותה של המילה מנגל מבקשים המוכרים להעלות את ערך מרכולתם על ידי החלפת מנגל במילה בעלת יוקרה.

א' ממן: גם בלשון שלי מנגל וגריל הם דברים שונים. על גריל פחמים לא שמעתי מעולם.

ש' פסברג: יכולה האקדמיה לנסות לשוות למנגל צורה עברית, משהו מעין מַנְגֵל במשקל המכשירים מְקַטֵל.

ח' כהן: גם אם ההבחנה בין מנגל לגריל חלקית, אינני רואה מדוע לבטל אותה.

מ' קיסטר: ככל שאני רואה את הדברים, מרכז הכובד של ההחלטה איננו המנגל אלא הגריל. ההצעה היא שהגריל ייקרא מצלה, ומאחר שיש זהות מסוימת בין הגריל למנגל, אפשר שגם המנגל ייקרא כך.

א' ממן: את ההצעה החפצה אני מציע לנקד התפצה במקום התפצה כדי לשמור על הזיקה אל חפץ.

מ' בריאשר: הבעיה היא שבכך הארכת את המילה בהברה.

א' שורצולד: מאנשי חינוך שמעתי את המילה תפצון במקום החפצה.

מ' זמלי: ככל שידוע לי תפצון הוא דבר אחר ועניינו מתן חשיבות מיוחדת לחפצים ואפילו אגירתם.

מ' עסיס: ראשית אני רוצה להזכיר שיש מרכזי ספא הכוללים מכוני כושר, ולא להאליה השורש רג"ע אינו מתאים.

שנית לסנסציה אני מציע מרעשה במקום מרעש – גם משום שהמילה סנסציה ממין נקבה וגם משום שהמילה מרעש לא התקבלה עד היום, ואולי למילה חדשה יש סיכוי רב יותר להתקבל.

י' עופר: העובדה שהמילה מרעש מתועדת במילונים אינה אמורה לעמוד לחובתה. במקרה של מצלה אני מהסס אם לתמוך בה שהרי בציבור מהלכות שלוש אפשרויות – מנגל, גריל ועל האש – ובמצב דברים זה מה הסיכוי שמילה רביעית – מוצלחת ככל שתהיה – תצליח להורישן?

ש' אליצור: החפצה היא היפוכה של האנשה והנפשה, ומאחר שמדובר באותו המשקל, אני חושבת שהמילה מתאימה. עם זאת הייתי בודקת את הגדרתה: האם החפצה היא רק התייחסות לאדם כאל חפץ או התייחסות לכל חי כאל חפץ, למשל האם אפשר לדבר על החפצה של כלב?

אשר לספא, נראה לי שהשורש פנ"ק טוב יותר מהשורש רג"ע. אנשים הולכים לטיפולים האלה או מסיבות רפואיות או לשם פינוק. הפינוק נראה לי העיקר ולא הרגיעה.

מ' קיסטר: הסיבה שבדיון בוועדה למילים בשימוש כללי השורש פנ"ק לא זכה לתמיכה נרחבת הייתה שלשורש הזה גם קונוטציות לא חיוביות; אדם מפונק איננו זוכה בדרך כלל להערכה רבה.

מ' זמלי: בכל פרסום של מרכז ספא משמש אחד משני השורשים רג"ע או פנ"ק.

ש"י פרידמן: הרכיב העיקרי בספא הוא המים, והם אינם באים לידי ביטוי בהצעות החדשות. נראה לי שהספא המודרני מקביל פחות או יותר לבתי המרחץ הרומיים, ואפשר לחשוב על הצעה בכיוון הזה, למשל מְרַחֵץ.

מ' קיסטר: גם אני חשבתי בתחילה על הקשר בין ספא למרחצאות, אבל התברר שהטיפולים השונים המוצעים במרכזי הספא מגוונים בהרבה, וגם אם במקור צמחו המרכזים האלה סביב מעיינות, המים כבר אינם תופסים בהם מקום מרכזי כל כך.

ר' אלמגור-רמון: מרכזי הספא כוללים מרחצאות, ונראה לי שבעלי בתי המלון לא ירצו לקרוא לספא בשם אחד מרכיביו. ההבדל בין מרחצה 'ספא' למרחצאות לא יובן. לעומת זאת אני חושבת שההצעה עָדָן, המעוררת קונוטציות של מים, נועם ופינוק, גם מתאימה מאוד וגם בעלת סיכוי להתקבל.

א' ממן: משרד הביטחון מפנה את נכי צה"ל לטיפולים במרחצאות, ונראה לי שהטיפולים האלה כוללים את מה שמציעים מרכזי הספא – עיסויים למיניהם, חבישת בוץ, ברכת גפרית ועוד. לכן ההצעה מרחצה טובה בעיניי.

מ' בראשר: אם תמו הדוברים אפשר לעבור להצבעה. נצביע על המילים לפי סדרן. במקרה של סנסציה נצביע תחילה על האפשרות שלא לקבוע לה חלופה עברית. האפשרות השנייה היא להכריע בין מְרַעֵש למְרַעֶשֶׁה.

הצבעה

נגד קביעת חלופה עברית לסנסציה	4
בעד מְרַעֵש	10
בעד מְרַעֶשֶׁה	8

הוחלט: מְרַעֵש (סנסציה).

מ' בראשר: ההצבעה על החפצה תחלק לשניים: תחילה על עצם קבלת המילה ואחר כך על ניקודה – הַחֲפָצָה או הַחֲפָצָה, כהצעת האד' ממן.

הצבעה

בעד קבלת המילה החפצה – רוב גדול	
נגד	6

בעד הַחֲפָצָה – רוב גדול

בעד הַחֲפָצָה – 2

הוחלט: הַחֲפָצָה (התייחסות אל האדם כאל חפץ).

מ' בר-אשר: בפרשת המצלה שמעתי קולות הקוראים להסיר את ההצעה מסדר היום ולהשאיר את המילה הוותיקה אסכלה על כנה. תחילה נצביע על כך, ורק אם יגבר מצלה על אסכלה, נקבע את היקף תחולתו. עם זאת חשוב להדגיש שגם אם יוריש מצלה את אסכלה, תוסיף אסכלה לציין את רשת המתכת.

הצבעה

בעד אֶסְכָּלָה – 8

בעד מְצָלָה – 12

בעד מְצָלָה – החלופה העברית הן למנגל הן לגריל – 14

בעד מְצָלָה – החלופה העברית רק לגריל – 4

בעד מְצָלָה – החלופה העברית רק למנגל – 1

הוחלט: מְצָלָה (המכשיר מנגל, גריל); אֶסְכָּלָה מציינת את רשת המצלה.

מ' בר-אשר: ההצבעה האחרונה היא על מציאת חלופה הולמת למושג ספא. ייתכן שכדאי להסיר את השאלה מסדר היום משום שלא התרשמתי שאחת ההצעות מוצלחת במיוחד.

ח' כהן: אבל אם לא נקבע חלופה הולמת, נישאר עם נווה מרפא או נווה מי מרפא.

מ' בר-אשר: ברור שהשתנו העתים, והיום אין באי הספא הולכים לשם מטעמי בריאות בלבד. אם תוסר השאלה מסדר היום, משמעות הדבר תהיה שאין בעברית חלופה מתאימה, והמילה הלועזית תוסיף לשמש בפני כול.

הצבעה

בעד מְרַבֵּעַ – 2

בעד מְרַבֵּעַת – 2

בעד מְרַבֵּעוֹן – 1

בעד עֶדָן – 6

בעד אי-קביעת חלופה עברית – 14

הוחלט שלא לקבוע חלופה עברית למילה ספא.